

Corpul uman - subiect și obiect în arta contemporană

Moldovan Raluca

Rezumat

Demersul meu teoretic, prezent sub forma unei lucrări de doctorat, se dorește a fi unul pus în slujba cunoașterii și a evoluției, de aceea caracterul cercetării este unul pur epistemologic, iar titlul lucrării invită la o dezbateră, la o polemică în jurul noțiunilor și a definițiilor ființei umane, pentru că tema în sine atrage în jurul ei tot ceea ce propune dinamica mai multor domenii ca filosofia, psihologia, sociologia, antropologia, medicina, robotica, cibernetica și fizica cuantică, toate având în centru omul și evoluția sa. Teza poartă numele *Corpul uman - subiect și obiect în arta contemporană* și urmărește din perspectivă sincronică și diacronică modul în care noțiunile legate de definiția corpului uman influențează artele vizuale. Am optat pentru această temă, pentru că pune în lumină un dialog fascinant, un paralelism interesant și oarecum dificil de susținut, plasat între expresia obiectuală a omului, care este corpul său și expresia culturală a definiției ființei umane, dezvoltată în jurul unui limbaj cultural oferit tot de corp ce se transformă pe parcursul evoluției în subiect, corpul fiind o „lumea a stărilor fizice”¹, dar și „cultură mai mult decât natură”², el aflându-se „în centrul dinamicii culturale”³. Este o lucrare complexă, iar amploarea ei o regăsim în faptul că tema poate fi considerată și o meditație asupra identității umane, a evoluției conștiinței și a tuturor normelor valorice ce reprezintă omul și corpul uman, ambele devenind expresia creației universale în care se găsesc toate aspectele vieții. Atinge nu numai arta și cultura și, din această perspectivă, teza a reprezentat pentru mine o provocare, atât la nivel conceptual, cât și în cel practic.

Lucrarea are la bază un tip de cercetare teoretică pusă în lumină de preocupările filosofice, religioase, științifice și antropologice, grupate de scopul de a reliefa cât mai bine universul uman, centrându-se pe definiția omului privită din perspectivă holistică, implicând fenomenul vieții și al trăirii, arta fiind în aceste condiții o radiografie realizată de pe un nivel superior oferit de o percepție șlefuită de cadrul cultural, în care corpul este un instrument. Cercetarea teoretică este dublată și de o cercetare aplicativă prin faptul că face transferul noțiunilor susținute teoretic spre un univers al experienței practice, oferite de dinamica expresiei vizuale susținută de artiști aleși pe criterii de performanță și a căror interese artistice oglindesc preocupările față de om și corpul uman. Cercetarea mea se adesează și principiilor continue de dezvoltare prin cunoaștere și descoperire, punând în lumină, în acest mod, planul practic, teoretic și spiritual al tuturor preocupărilor mele. Prin abordarea unei astfel de cercetări evidențiez și

¹ Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine, Georges Vigarello, Istoria corpului, De la Renaștere la Secolul Luminilor, Editura Art, București, 2007, p. 5

² *Ibidem* p. 6

³ *Ibidem* p. 9

faptul că tema are și o aplicabilitate în viitor, pentru că omul și corpul uman, prin tot ceea ce propun la nivel vizual și conceptual, sunt inepuizabili, mereu actuali, în continuă transformare, schimbându-și sub impactul creației definiția și forma. În aceste condiții mi-am propus să analizez și evoluția expresiei vizuale și a modului în care percepția realității se lărgeste, aducând cu acest lucru o atitudine mult mai creativă și mai expresivă a limbajului vizual, adresându-se continuu unei realități, în care omul nu mai este un simplu spectator, ci mai degrabă sursa întregii acțiuni artistice. Mi-am propus o temă grupată în jurul definiției ființei umane și nu în jurul tehnicilor sau a limbajelor de creație, pentru că mi s-a părut important clădirea unei viziuni bazată pe o cultură solidă, construită în jurul realității umane ce ulterior se va plasa pe un traseu în care discursul vizual va fi determinat de atitudinea creatoare. Mi s-a părut fundamental acest mod de a privi lucrurile și am considerat că viziunea dublată de atitudinea din spatele gestului artistic este mult mai importantă decât tehnicile și limbajele vizuale.

Autenticitatea și importanța temei o regăsesc pe lângă aspectele mai sus menționate și în aspectul transformator și evolutiv al tuturor noțiunilor studiate. Aceste aspecte se adresează esenței lucrurilor și pun în lumină modul în care atitudinile și viziunile sunt modificate, aducând astfel mereu ceva nou, profund și original. Importanța lucrării o subliniez și în relația directă cu noua realitate, pe care o propune știința, mai ales cea subliniată de fizica cuantică. Astfel, mi-am propus să aduc în discuție, nu atât relația omului cu obiectele și universul din jurul său, cât mai ales relația dintre relațiile ce se stabilesc între toate expresiile materiale și non-materiale ale vieții. De aceea un loc important îmi găsesc raportului stabilit între știință, artă și cunoaștere, raport ce va modela într-o manieră profundă realitatea umană, în care corpul său se va regăsi doar ca o expresie în plus și va atrage atenția mereu asupra fenomenului de existență, care va exprima la rândul lui mai multe dimensiuni, mai multe realități și mai multe universuri. Din acest raport, în care arta nu se mai adresează aspectului estetic al vieții ci celui de cunoaștere profundă al existenței, voi încerca să desfășor o nouă orientare a artei, dincolo de aspectul ei material, adresată unui om căutat într-o realitate definită de descoperirile fizicii cuantice, în care gândul, emoția și intuiția vor fi noi limbaje artistice. Încerc să nu caut noua formă de artă în evoluția tehnologică, ce oferă structuri și materiale noi, ci mai degrabă într-un nou mod de a vedea viața, într-un nou discurs mult mai profund și mai conceptual, în care omul este „această lume”⁴. Pornind de la un mod tradițional de a vedea lumea, știința și arta, aspect pe care îl prezint în lucrarea mea sub forma unei analize diacronice a faptelor și curentelor artistice, am încercat în finalul tezei să depășesc binomul de tratare a temei obiect-subiect, prin plasarea actului artist pe un nivel care nu mai trebuie să se grupeze în jurul ideii de imagine, gest, acțiune, obiect sau subiect. El trebuie, după opinia mea, să devină expresia interdeterminării și a intercomunicării tuturor elementelor materiale și non-materiale existente. Aceste preocupări legate de obiectivele cercetării nu puteau fi zăgrăvite decât în cadrul unui demers teoretic concuzionat prin această teză.

⁴ Re Stewart, Renne Slade, Dr. Amit Goswami, „The Quantum Activist” (Activistul cuantic), replică aparținând lui Erwin Schrödinger care susținea „eu sunt această lume”, <http://www.filmedocumentare.com/cercul-perfect/>

Lucrarea cercetează un paralelism teoretic, grupat în jurul definiției umane și a corpului uman, și încearcă prin analiza aspectelor culturale, sociale, filosofice și artistice să arate modul în care realitatea conturată de aceste domenii au transformat permanent conștiința umană și au plasat omul pe o treaptă ce se dorește mereu a fi depășită. Din perspectiva aceasta toate teoriile vor fi descompuse, iar arta și estetica își vor găsi definiții noi. Din acest motiv și sub acest aspect am ales să tratez problemele lucrării mele, adăugând ca și caracteristică aspectul transgresiv, pluridisciplinar, interdisciplinar și transdisciplinar. Prin ele am încercat să ofer unicitate și amploare lucrării și să realizez depășirea tuturor limitelor oferite de viața omului. Pluridisciplinaritatea și interdisciplinaritatea sunt prezente prin abordarea unor domenii ca antropologia, filosofia, religia, medicina și fizica cuantică. Am ales domeniul antropologiei, pentru că am încercat să caut să dezvolt o viziune personală asupra definiției vieții și a omului, căutând răspunsul la întrebarea Ce este omul? Ce este corpul uman?, insistând asupra complexității domeniului ce atrage o atitudine integratoare a tuturor elementelor de cultură și creație produse de om. Un alt domeniu, pe care l-am ales să îl dezbatez mai degrabă sub forma unei completări a scopului meu de a pune în lumină dezvoltarea unei conștiințe în ceea ce privește identitatea umană, creația, arta și știința, este filosofia. Ea, împreună cu antropologia și religia, se va concentra în jurul ființei umane ca în jurul unui pol dinamic, evolutiv, esențial. Am căutat definiții ale omului oferite de filosofie și religie pentru a contura un om în continuă mișcare, plasat într-un dinamism interior ce duce spre evoluție. Mi-am dorit să subliniez această evoluție, pentru că ea a trasat și a favorizat dezvoltarea în conștiința umană a conceptului de persoană, care va schimba radical percepția, reprezentarea omului și implicit a corpului uman. Caracterul transdisciplinar este cel care va plasa nivelul de înțelegere pe un grad foarte ridicat, determinat de fuziunea tuturor noțiunilor studiate în interiorul tezei. De fapt, noțiunea de transdisciplinaritate vine să ridice caracterul pluridisciplinar și interdisciplinar al temei și să ofere un aspect integrator, complex, plin de unicitate. Este pus în lumină de noțiunile vehiculate de fizica cuantică mai ales de cel de fuzionare al tuturor aspectelor dezvoltate de ființa umană. Tema se grupează în jurul paralelismului enunțat, al evoluției lui, al căutării unei noi viziuni și a unei noi abordări a definiției umane și a identității sale, în care transdisciplinaritatea și transgresiunea își găsesc sens, pentru că mă obligă permanent să caut o nouă paradigmă și o nouă realitate a omului contemporan. Găsesc incitant și faptul că aspectele de pluridisciplinaritate și interdisciplinaritate mă obligă să analizez faptele din perspectiva a mai multor domenii, căutând puncte comune, ca mai apoi ele să fie depășite printr-o atitudine transgresivă dublată de contopirea noțiunilor spre obținerea unei noi viziuni. În acest sens aduc în discuție abordări propuse de filosofie, analizată din perspectivă diacronică, abordări religioase, antropologice, artistice și științifice, analizate din perspectivă sincronică, pentru că personal consider aceste abordări esențiale. Ele vor dezvolta automatisme în gândirea și viziunea omului, dar mai ales în modul de percepție și de reprezentare a realității. Aceste automatisme se vor dori a fi în permanență depășite prin dinamism și agresivitate cognitivă, creând aspecte de disonanță, dezarmonie și dezechilibru, care vor lărgi cadrul creativ al omului. Din acest punct de vedere mi-am propus să analizez corpul

uman ca obiect dar și ca subiect, dialog ce se plasează și pe dinamica relației dintre percepția și reprezentarea realității corporale și universal-umane.

Obiectivele și metodele utilizate în acest demers teoretic vor fi unele complexe și variate pentru a cuprinde cât mai mult din imensitatea realității universului uman. Ele vin să dezvăluie și un aspect personal de evoluție interioară în care eu ca artist mă regăsesc. Astfel, am considerat important să arăt modul în care conceptele și noțiunile dezvoltate în jurul ființei umane au influențat arta și percepția omului, a corpului uman și a realității lui imediate. De aici a rezultat paralelismul corp uman obiect-subiect și tot din acest paralelism a apărut și dorința de unificare a celor două noțiuni și de spargere a dialogului opozant dintre cele două subiecte. Această unificare am găsit-o realizabilă în timp, după ce am atribuit percepției corporale două moduri de a se exprima: una periferică și una centrală. Cea periferică am asociat-o cu percepția corpului uman ca obiect, aceasta realizându-se în cea mai mare parte din expresia marginală a definiției ființei umane, iar cea centrală am considerat-o în primul rând o determinare psihică pornită din interiorul ființei umane. Prin ea corpul uman devine subiect în măsura în care el vorbește despre om, despre definiția lui, exprimând aspectele sociale, culturale și artistice ale omului, transformându-se mai ales în limbaj cultural. Depășirea binomului obiect-subiect a fost un obiectiv realizabil în măsura în care corpul sub impactul evoluției nu se mai regăsește a fi un obiect sau un subiect, pentru că el este doar o percepție a realității ce se naște în conștiința noastră, exprimând pe rând permanența ființei umane, în care gândul, emoția și intuiția definesc potențialul infinit al său, experiența, natura, dar mai ales esența corpului, a omului și a vieții, acesta devenind doar un simbol.

Un alt obiectiv al tezei a fost subliniat de relațiile dintre noțiunile timp-spațiu-obiect, materie-structură, relații ce vor conferii o importanță deosebită definiției obiectuale a corpului. Scopul a fost unul foarte clar, pentru că am încercat prin acest context să găsesc o definiție obiectuală a unui corp condiționat de niște limite fizice, materiale și structurale.

Pe lângă acest obiectiv mi-am propus și depășirea acestor definiții, prin atacarea relațiilor cu o altă relație, care implică și un alt aspect subliniat de imaterialitate și sentimentele declanșate de realitatea în care corpul obiect este ancorat. Această realitate aduce în lumină relația om-animal, om-obiect, om-Dumnezeu și relația omului cu el însuși. Toate aceste aspecte favorizează ancorarea omului în interiorul unor cadre mult mai complexe ce îi vor defini evoluția și vor purta amprenta caracterului transgresiv, foarte des menționat în lucrarea mea, pentru că, din perspectiva preocupărilor mele, este esențială depășirea limitelor viziunii deja existente, atrăgând progresul.

Un alt obiectiv a fost interesul meu pentru repoziționarea omului în relația lui cu tot universul din el și din jurul său. În cadrul acestei repoziționări am plasat și reintroducerea unor noțiuni contemporane ce reidentifică omul ca pe o ființă cu un potențial infinit, dar și justifică interesul omului pentru depășirea cadrului vieții, prin încercarea înfrângerii morții. Aceste lucruri vor aduce în centrul preocupărilor noțiuni ca transhumanism, transfeminism, identitate mobilă

sub ideea de transidentitaritate, fuziune socială, culturală și artistică, bionism, biocentrism etc, ce vor avea ca obiectiv demonstrarea unei noi identități a unui om ce se conturează într-o realitate, în care arta, știința și cultura nu sunt domenii fără numitor comun, din contră ele se susțin reciproc și se identifică una pe altă. Totodată aceste noțiuni contemporane pun în lumină o nouă viziune asupra artei, care nu se mai adresează aspectului estetic al vieții, ci celui de cunoaștere profundă, încercând astfel să exprim un om ce își descoperă o nouă realitate definită de știință.

Descoperirea unui nou limbaj artistic este un alt obiectiv, pe care personal l-am atribuit cadrului imaterial al existenței. Limbajul nou va fi definit de intuiție, gând și emoție, realități ce oglindesc energii ascunse, extrem de creative, pentru că toată creația umană, tot gestul creator pornește din energia gândului și a emoției. Noul limbaj l-am asociat cu o nouă artă, dar mai ales cu un nou om al cărui scop a fost foarte bine descris. Această definiție a omului este plasarea lui pe un nivel în care conștiința este cea care dictează și cheamă în existență absolut orice. Consider că acest nivel este un reflex și a modului în care omul încearcă să depășească condiționarea sa fizică și materială, proiectându-l pe un traseu ce se va transforma în definiție a sa, enunțată sub forma omului cuantic, care nu este o sumă a unor teorii, ci o plasare a lui pe un alt nivel de percepție. Din această perspectivă codul genetic uman este un fenomen cuantic, creierul și percepția senzorială și extrasenzorială de asemenea sunt elemente create de legile bizare ale unei realității plasate dincolo de modul nostru de înțelegere. Toate îl fac pe om să atingă altă desfășurare a realității lui, în care informația este o stare imaterială care niciodată nu se va pierde și în care materia, oricare ar fi ea, este un reflex, o materializare a vibrației și a frecvenței. Omul ființă cuantică este răspunsul a ceea ce cred că trebuie intuit dincolo de om, este definiția conceptului în care el este ceea ce încă nu știe că este. Aceste lucruri au fost la rândul lor un obiectiv ce s-a realizat pe parcursul cercetării, fiind de fapt concecțiile naturale a unor întrebări puse asupra definiției artei și a faptului că, toată radiografia pe care am realizat-o asupra percepției omului și a corpului uman în artă, nu mi-a fost suficientă și nu mi-a oferit suficiente răspunsuri și concluzii. Una din concluziile la care am ajuns și care m-a împins spre o întâlnire cu știința și cu fizica cuantică a fost faptul că din punctul meu de vedere nu au fost puse corect întrebările și că tot discursul vizual artistic și cultural este plasat în sfera dualistă a tuturor noțiunilor dezvoltate de acestea. Totodată am considerat întrebările de ce? pentru ce? cât? cum? unde?, întrebări ce limitează foarte mult cunoașterea și o plasează într-o realitate conturată doar de aspectele vizibile și atât, totul limitat la ceea ce se vede. S-a ignorat foarte mult realitatea din spatele vizibilului, de aceea fizica cuantică a fost o soluție prin teoriile, pe care le-a lansat și prin faptul că a încercat să explice o realitate a fenomenelor, pe care nu le putem vedea, dar care există. Faptul că am întâlnit dorința științei, mai ales a fizicii cuantice, de a unifica toate teoremele vieții materiale într-una singura numită teoria unificată a câmpului cuantic, o teorie care să explice viața și esența ei, mi s-a părut revelatoare. Din această perspectivă, abordarea artei, doar sub sfera estetică, mi s-a părut insuficientă. Astfel, unul din obiective a fost plasarea artei pe un traseu integrator, alături de celelalte domenii și am încercat să ofer acest aspect integrator artei, pentru că ea atrage și un rol de mediere între aspectele vieții, atât materiale, cât și spirituale. Am considerat esențială integrarea roboticii și a ciberneticii, dar și descoperirile

medicinii, a clonării de organe, a transplantului, a dezvoltării geneticii și a operației estetice, în aspectele de limbaj modern ale artei cu un caracter nou, epistemologic. Revenind la ansamblul tezei mele, doresc să precizez că scopul final a fost de depășire a binomului obiect-subiect, lucru realizat prin conceptul de ființă cuantică, dar și de depășire a tuturor polarităților culturale, materiale și spirituale. Acest lucru s-a realizat printr-o viziune holistică asupra definiției umane, în care arta are rolul să unifice aspectele științifice cu cele culturale, cunoașterea fiind determinantă și integratoare.

Lucrarea este unitară iar structura ei una simplă, grupată în jurul a 4 capitole principale și 3 secundare oferite de introducere, concluzii și bibliografie. Referitor la capitolele principale, ele vor prezenta viziuni diferite ale temei corpului uman.

Primul capitol intitulat *Premisele gândirii moderne în definirea identității umane și culturale* are la rândul lui 3 subcapitole *Omul-ființă culturală, cultura- componentă a condiției umane, identitate umană, identitate culturală, conceptul de persoană*, următorul este *Reflexul gândirii filosofice în arta modernă și contemporană* și cel de al 3 lea se numește *Percepția omului și a reprezentării corpului uman*. Am dezvoltat acest capitol sub aspectul unui demers teoretic ce își are ca obiective punerea în valoare a caracterului pluridisciplinar, interdisciplinar și transdisciplinar, oferind o complexitate, atât temei dar și modului de abordare. Este centrat pe filosofie, antropologie și religie, și am încercat să dau și eu o explicație conceptelor de identitate umană, identitate culturală, puse în strânsă legătură cu corpul uman, care devine în acest context element definitoriu pentru identitatea speciei umane, dar și spațiu de desfășurare a unei ideologii ce subliniază o axă a evoluției conștiinței, ce are ca bază cultura și creația. Primul subcapitol își propune să elucideze câteva definiții date omului, culminând cu conceptul de persoană, al doilea încearcă să explice cultura ca reflex al gândirii și al evoluției conștiinței umane fără de care nimic nu ar exista, iar al treilea subcapitol se adresează percepției și reprezentării corpului uman, care se transformă în reflexul culturii, devenind un instrument de comunicare al acesteia. Luate pe rând, ele subliniază numeroasele realități oferite omului, create de acesta. Astfel, omul devine pe rând o ființă aflată în permanentă căutare de identitate ce pune întrebări referitoare la propria persoană și la universul din jurul său, prins în limitele sale fizice și psihice, condiționat de cadrul său social și cultural, dar și un întreg univers de preocupări și întrebări, tinzând mereu spre libertate absolută, spre frumos, adevăr și cunoaștere, încercând să atingă infinitul ființei sale. Supus proceselor cognitive și relațiilor sociale. Ideologia potrivit căreia gândirea este determinantă este dezvoltată de Platon și Aristotel, filosofi pe care i-am adus în discuție și datorită faptului că prin ei și datorită lor apare prima definiție dată omului și implicit corpului uman, definiții ancorate în materialism, timp și spațiu, dar supuse transformării, proces extrem de creativ și de dinamic, al cărui scop central este acela de a modela universul intern și extern al omului. Alături de aceste definiții mi s-a părut important să adaug expresia unui om spiritual care va dezvolta conceptul de persoană. Acest concept adaugă formulei umane o etapă superioară și este soluția la antiteza dintre materie și spirit, rațiune și spirit, pentru că noțiunea de Persoană, dublată de noblețe, demnitate, mister, rațiune, simțire, voință și îndumnezeire dezvoltă omul ca o

ființă ce își caută nemurirea, depășind cadrul său material și propriul său corp, îl face unic în manifestările sale și plin de mister. Apariția conceptului de persoană am punctat-o ca fiind esențială, pentru că, pe lângă o nouă percepție și reprezentare a omului, mai aduce și o lărgire a spectrului de creație, transformând omul într-o entitate care creează și se creează, autodepășirea fiind reprezentativă și definitorie. Totodată noțiunea atrage în dinamismul său interior și gândirea ca factor determinant, iar eu am considerat acest lucru punct central în cercetarea mea, pentru că din interiorul gândirii pornește totul, ea putând deveni oricând un element de limbaj plastic, o plastică în sine ce evoluează odată cu conștiința și conștiința umană. Astfel, prin intermediul filosofiei și al antropologiei, am adus în discuție omul expresia materială a vieții, omul conștiință, omul transcendentă, omul ființă spirituală, dar mai ales omul ființă culturală. Cultura am considerat-o reprezentativă, pentru că este spațiul unde gândirea și creația se întâlnesc, dezvoltând atitudinea și climatul cultural, iar în acest climat cultural corpul uman devine expresia materială a omului, locul gândirii, spațiul creației, limbaj cultural și expresie a identității umane și a valorii acestuia. Atrage percepția și reprezentarea omului și a corpului, care în această ecuație reprezintă un reflex al modului de a gândi caracterizat de încercarea de a domina moartea și viața, dar și plăcerea estetică. În această direcție am analizat evoluția unor concepte filosofice prin reprezentanți de seamă, realizând și o axă a evoluției noțiunilor și definițiilor umane. Am adus în discuție principiile lui Immanuel Kant care descoperă concepte ce vor duce la ruptura esteticii idealiste, în care omul nu mai este un concept greu de înțeles, iar corpul său este expresia unei vieți trăite; Georg Wilhelm Hegel, ce transformă omul într-un univers al tuturor aspectelor sociale și culturale; Henri Bergson completează definiția umană cu o atitudine în care se regăsește omul ca un produs al memoriei și al manifestărilor sale, iar Friedrich Nietzsche definește omul contemporan ca pe un univers între știință și viață. Teoriile lor sunt dublate de Sigmund Freud ce completează omul cu natura biopsihică a sa. Aceste lucruri vor încheia primul capitol, punând accentul pe un om contemporan expresia a dorinței de a depăși propriul corp și identitatea pe care acesta i-o oferă.

Al doilea capitol este unul amplu și centrat pe paralelismul temei, oferind corpului uman un rol important. Astfel, dialogul obiect-subiect își va găsi locul și va debuta cu abordarea obiectuală a corpului uman. Capitolul are 5 subcapitole, de-a lungul cărora am încercat să subliniez modul în care percepția și reprezentarea corpului uman trec de la percepția obiectuală a lui în expresie culturală, devenind în acest mod subiect. Acest lucru a fost realizat datorită demersului teoretic, în interiorul căruia am realizat o atentă analiză a curentelor estetice și artistice, aprofundând teme specifice. Am început capitolul cu percepția și reprezentarea corpului din perspectivă grafică și am dezbătut în mod deosebit felul în care această percepție este dezvoltată dinspre interiorul spre exteriorul ființei umane. Primul subcapitol *Corpul uman-suportul expresiei artistice* este dedicat relației dintre corp și gest. În interiorul acestei relații mi-am propus să studiez reprezentarea corpului uman sub aspectul său grafic, ca simbol și ca expresie a identității, unde portretul și nudul își găsesc locul. În acest sens am adus în discuție principii filosofice, religioase și psihologice. Printre filosofi i-am enunțat pe Immanuel Kant, Friedrich Nietzsche, Maurice Ponty, Sigmund Freud și Michel Foucault, contribuția lor fiind

esențială în stabilirea unei identități corporale a omului și percepția acestuia, atât ca obiect, cât și a modului în care această definiție obiectuală a corpului se transformă în limbaj, element și simbol cultural. Această pendulare între expresia obiectuală a corpului și expresia culturală a lui mi-a dominat aproape toată cercetarea a cărei scop a fost de a pune în lumină această subtilă ecuație. Am încercat să trasez o axă ideologică ce va face transferul percepției corpului uman din obiect în subiect, abordând inițial tema prin dorința de a pune în valoare în primul rând percepția obiectuală a corpului ca aspect grafic, ca mai apoi să dezvolt corpul ca o noțiune, ca o entitate ce aparține timpului și spațiului, beneficiind de identitate și dinamism. Filosofia va contura, prin cadrul ideologic, un corp reîntors la valoarea acestuia și repunerea lui în mijlocul preocupărilor culturale. Corpul este o realitate pozitivă, materie și formă, supus, condiționat și limitat. Toate aceste lucruri se vor regăsi și în planul reprezentării artistice, prin dezvoltarea unor numeroase forme de exprimare artistică, desenul, pictura și mai târziu fotografia fiind baza de pornire. În ceea ce privește reprezentarea corpului uman ca semn grafic, acesta devine fundamentul construcției tuturor tipurilor de reprezentare vizuală, vizează realitatea imediată dată de forma și materia corpului și se transpune în limbaj vizual printr-un cult al conturului. Astfel, am adus în discuție desene semnate de Pablo Picasso și Salvador Dalí, iar transferul spre corpul uman simbol l-am realizat prin intermediul desenelor semnate de Keith Haring. Realitatea materială a corpului plasat în timp și spațiu am realizat-o prin intermediul artistei Mélanie Manchot, cu lucrarea *With Mountain I*, lucrare care m-a determinat să transfer definiția corpului spre o percepție superioară a sa oferită de interiorul unei realități create de om, pentru om, în care mișcarea, gestul și acțiunea să își găsească sensul și expresia. Alunecarea reprezentării corpului spre mișcare, gest și acțiune se va face treptat și va avea momente bine delimitate în demersul meu teoretic. Acestea sunt evidențiate de lucrările lui Andy Warhol și Francis Picabia, care deschid, prin eforturile lor, spectrul de percepție al realității și provoacă creativitatea spre descoperirea unor noi noțiuni precum portretele-concept. Următorul pas a adus în discuție caracterul transgresiv al corpului prin realitatea corpului suferind, analizat în lucrările lui Peter Paul Rubens, Andres Serrano și Eugène Carrière. Apoi trecerea spre acțiune, gest, mișcare este realizată prin intermediul expresionismului, curent care va identifica gestul artistic cu acțiunea și creația. Expresionismul va fi pus în lumină de artiști ca Fabienne Verdier, Gerard Schneider, Jean Dubuffet și Yves Klein. Ei vor oferi corpului definiția sa culturală și fac primul pas spre subiectivizarea lui. Alături de ei și în aceeași direcție îi voi analiza pe Auguste Rodin, Giacometti, Marcel Duchamp, Eliot Elisofon, Willem de Kooning și Jackson Pollock, pentru că eforturile lor vor duce spre o altă raportare la realitate și la o altă percepție culturală centrată pe actul trăirii. Astfel, viața devine scena și sursa culturii și a actului artistic. Reflexul imediat se regăsește în formarea unei noi viziuni, chemată să depășească aspectul material al formei, iar corpul va fi obligat să își caute definiția prin depășirea limitelor sale fizice. Această încercare constantă de transgresare a limitelor se va adresa și unor noi limbaje de expresie artistică, în care mișcarea, gestul și acțiunea se fac mereu simțite și vor completa atmosfera creată de corp ca expresie obiectuală. Această atitudine este dublată de o psihologie ce transformă percepția și corpul într-un spațiu în care emoția va domina întregul discurs epistemologic, iar cultura, arta și omul implicit vor beneficia

de diversitate și pluritate, atât la nivel de expresie, cât și la nivel ideologic-cognitiv, dezvoltând infinitatea spiritului uman.

Următorul pas spre corpul uman subiect îl face Acțiunismul, mișcarea Fluxus și opera lui Beuys. Ele apar foarte bine delimitate în finalul primului subcapitol al capitolului doi, oferind superioritate modului în care este perceput și reprezentat corpul uman. Aceasta superioritate a fost acordată de expresia mișcării, a acțiunii și a gestului, pe care corpul îl produce, considerând mișcarea ca fiind noțiunea ce integrează ființa umană într-un univers dominat de materie. Totodată am ales această expresie a mișcării, pentru că ea va face trecerea spre o percepție a corpului și a realității non-obiectuale, non-materiale și va duce spre aprofundarea unor noi atitudini culturale oferite de efemerul vieții, de om și de artă, toate grupate în jurul instalației, performance-ului, happening-ului, a fotografiei și a filmului. Corpul uman devine reflexul, prelungirea gestului și a intenției, expresia deformării și a fragmentării formei, surprinsă în plină mișcare, acțiunea și viața devenind motivante și inspiraționale pentru tot cadrul cultural existent în acel moment. Toată mișcarea și acțiunea vor fi și expresia dorinței permanente de depășire a limitelor, atât a corpului fizic, material, cât și a limitelor de natură conceptuală, cognitivă și de percepție și reprezentare a realității. Sub aceste influențe apare revolta, negația, vulgaritatea, violența, brutalitatea, ca modalități noi de exprimare a individualității umane. Totodată am considerat reprezentativ să aduc în discuție și să dezvolt noțiunea de transgresiune, noțiune care din punctul meu de vedere va trebui să definească tot cadrul artistic-cultural existent. Acțiunismul va fi curentul care va exprima foarte bine rolul transgresivității în metamorfoza culturală, de aceea am ales să acord un spațiu acestui curent și artiștilor săi. În acest sens am adus în discuție *Simpozionul Distrugerea în Artă* din 1966, moment pus în lumină și de întâlnirea dintre Acțiunism și Fluxus. Am subliniat operele artiștilor Gunter Brus, Otto Muehl, Herman Nitsch, Rudolf Schwarzhogler. Acești artiști au promovat prin acțiunile lor o nouă atitudine asupra reprezentării corpului uman, care de cele mai multe ori este suprafață, imagine a acțiunii artistice și obiect. Au avut o atitudine de revoltă violentă, refuzând conformismul în pictură, în teatru și sculptură. În interiorul acestui curent corpul va fi suprafața acțiunilor artistice, locul și motorul generator, mijloc de comunicare, dar și spațiul unde are loc o metamorfoză a realității imediate plină de tragism, violență, dramă, moarte și frică. În sfera limbajului artistic și a modului de exprimare culturală, un loc important l-am acordat happening-ului și performace-ului ce devin expresia mișcării corpului uman în totalitatea sa. Am discutat despre apariția happening-ului și a performance-ului și am descris aceste forme de expresie artistică ca fiind esențiale pentru exprimarea mișcării și acțiunii corporale. Trecând prin aceste abordări ale imaginii și ale actului artistic, am ajuns la mișcarea Fluxus, considerând acest curent o expresie superioară acțiunismului, pentru că va traduce percepția corpului uman dincolo de materie și mișcare, aducând în centrul preocupărilor artistico-culturale sunetul și vibrația ca noțiuni ce întregesc ființa umană. În această nouă definiție corpul uman va ocupa locul unui liant ce va face legătura între toate expresiile artistice și va focusa discursul cultural pe definiția lui ca expresie culturală, element care va aduce și va pune omul în toată sfera sa în centrul tuturor discuțiilor. Va oferi o viziune nouă omului și va deveni expresia acestuia redată prin holism. Am considerat noile

abordări ca fiind punctul comun dintre artă vizuală, muzică, dans, și de ce nu știință, concretizată de fizica cuantică ce considera baza vieții fiind universul vibrațional al particulelor subatomice. Acest balans între domenii m-a făcut să atribui lucrării mele noțiunile de interdisciplinaritate și transdisciplinaritate. Împreună au asigurat un cadru amplu, complex și variat al preocupărilor mele și mi-au lărgit în mod constant percepția cadrului cultural-artistic, dar și a omului în toată dimensiunea sa.

Atât Acționismul cât și mișcarea Fluxus vor fi definite de performance și happening, forme de artă discutate de mine într-un subcapitol intitulat *Corpul uman, locul și obiectul ritualului, happeningul și performance-ul* și în care i-am amintit pe Allan Kaprow, John Cage, anul 1952, Colegiu Black Mountain Collage, unde sunt întâlniți Merge Cunningham și Robert Rauschenberg, artiști ce propun o formă de artă care se desfășoară sub forma de manifestații cu dans, poezie, muzică, pictură și film, deschise intervenției publicului și care promovează „acțiunea nepremeditată”⁵. Am analizat performance-urile și happening-urile unor artiști ca Nam June Paik, Janine Antoni, *Loving Care*, Carolee Schneemann, *Eye Body*, Ana Mendieta, *Body Tracks*, Stuart Brisley, *Decizie și Indecizie*, Yoko Ono, *Cut Piece*, Vito Acconci Gina Pane, Marina Abramovic, *Rytme 0*.

Un alt moment important în demersul meu teoretic l-a reprezentat Beuys, cu universul său artistic extrem de original, înclinat spre o percepție extrasenzorială a realității. Am oferit un loc important acestui artist, pentru că, prin complexitatea artei sale, dar și a viziunii, el devine exponentul a ceea ce se va numi noua artă, în care suprasenzorialul va dicta percepția și reprezentarea omului. El va revoluționa conceptele culturale prin introducerea unor noțiuni ca „arta extinsă, sculptură socială și plastică socială”⁶. Totodată el va considera arta un întreg ce va pune în lumină întreaga societate și toate relațiile umane și va desăvârși viața. Acest lucru l-am considerat expresia transdisciplinarității, pentru că în interiorul acestei noțiuni se regăsește procesul de fuzionare a tuturor conceptelor legate de om, considerându-l pe acesta expresia sublimă a cunoașterii și a voinței de a fi. Și, deoarece „cunoașterea este legată de conștiință”⁷, am considerat arta lui Beuys un pas înainte în percepția omului și a vieții, trecând pragul percepției materiale. Acest lucru este dublat de descoperirile fizicii cuantice care transferă conștiinței rolul de expresie a întregii vieți, dar și de medicină, care negociază viața, cibernetică, robotică, informatică, domenii ce vor atribui corpului uman un rol aparte. Viziunea lui Beuys dezvoltă un om superior prin abordarea suprasenzorială a vieții. Intuiția, cunoașterea, gândirea, iubirea și sensibilitatea sunt invitate să îl transforme pe om și să îl ducă într-o sferă în care el să se identifice cu energia subtilă a întregului univers. Aș putea să asimilez acest mod de abordare a omului cu noțiuni prezente în definiția fizicii cuantice în care materia e energie și vibrație și înainte de toate este posibilitate. Creația și omul se nasc astfel din suma tuturor posibilităților pe

⁵ Mathilde Ferrer, Marie Hélène Colas Adler, Jeanne Lambert Cabrejo, *Groupes, Mouvements Tendances, L'art Contemporain depuis 1945*, Editura L'école Nationale Supérieure des Beaux Arts, Paris, 2003, p. 135

⁶ Harlan, Volker, *Ce este arta? Discuție atelier cu Beuys*, Editura, Ideea Design&Print, Cluj, 2001

⁷ Sigmund Freud, *Dincolo de principiul plăcerii*, Colecția, Editura Jurnalul Literar, București, p.104

care materia le are atunci când este chemată în existență. Îmi doresc să cred că Beuys a considerat artistul și omul prin actul creator, pe care îl face, ca fiind suma definițiilor ce cheamă în existență materia ce îl înconjoară și o transformă neîncetat. În ceea ce privește corpul uman, el are mai degrabă un rol obiectual, vine să medie relația dintre lumea subtilă, suprasenzorială și lumea finită, materială. Este chemat să perceapă și să analizeze substanța creatoare vie și dinamică și să se realizeze actul suprem de creație.

Subcapitolul *Corpul expresia identității umane-expresia sinelui* prelungește definiția corpului uman subiect. Presupune o percepție și o reprezentare lărgită a ființei umane plasată pe un alt nivel în care „structura particulară a corpului acționează ca principiu de individualizare”⁸, dar este și o prelungire a spiritului, exprimând în permanență dinamismul său prin căutarea de noi forme de expresie artistică, culturală și identitară. Pentru susținerea expresiei identitare a corpului uman am considerat util să aduc în discuție anul 1969 când are loc expoziția *Când Atitudinile devin Forme „Quand les attitudes deviennent formes”*⁹, expoziție care propune artiștilor să folosească obiectele banale și formele noi de expresie artistică pentru a exprima identitatea lor. Totodată în această perioadă revine tema identității umane care aduce cu apariția ei o pluralitate de nuanțe și de forme de limbaj artistic, dar și prin multe raporturi, pe care corpul uman le stabilește cu el însuși și cu universul din jurul său. Din aceste raporturi se dezvoltă expresia identitară a corpului uman în care se va citi pe rând feminismul, expresia socială și politică, identitatea sexuală și culturală a omului. Artiștii aleși vor evidenția pe rând noțiunile prezentate mai sus. Primul a fost Christian Boltanski, opera lui este expresia identității sale centrată pe transferul dramei spre un limbaj cultural, iar corpul uman este plasat în interiorul jocului aparenței și a absenței și zugrăvește un aspect pur obiectual. Annette Messager propune și ea un corp uman expresie a identității prin faptul că aduce în discuție un corp rupt, fragment expresie a întregului. Urs Lüthi alături de Paul McCarthy, Andy Warhol și Ghilbert și George tratează corpul ca pe un teren al bisexualității, al jocului cu identitatea sexuală și socială, dar mai ales el devine un mod foarte evident de a experimenta aspectul transgresiv, atât în limita fizică a corpului, cât și în sfera noțiunilor ideologice promovate de ei. Un alt aspect de expresie identitară este cel social și politic, foarte bine pus în lumină de Francis Alÿs și Basquiat, artiști ce au dedicat o bună parte din creația lor unui corp teren de luptă pentru impunere socială, pentru eliminarea discriminării și a nedreptății dezvoltată de rasism.

Feminismul este o expresie identitară, pe care mi-am propus să o tratez separat, pentru că plasează această identitate pe un nivel în care politicul și socialul se împletesc, modificând percepția și reprezentarea corpului, care de data asta va fi doar un mesager, un agent al mesajului cultural adesea ascuns sau încifrat în toată definiția, pe care omul o acordă propriul său corp. Astfel, am ales să discut despre feminism, pentru că va transforma noțiunea de identitate, și mai ales de indentitate feminină, într-o noțiune mai amplă definită de „transfeminism”¹⁰ ce exprimă

⁸ Theophyle, Carte Medievală, Toma de Aquino- Summa Theologiae, 13/05/2009, <https://bibliophyle.wordpress.com/2009/05/13/toma-de-aquino-summa-theologiae/>.

⁹ Guy Duplat, L'exposition qui bouleversa tout l'art, 04/06/ 2013, <http://www.lalibre.be/culture/arts/l-exposition-qui-bouleversa-tout-l-art-51b72cbb4b0de6db97487c7> .

¹⁰ Olivia Nitiș, Istoria Marginală ale Artei Feministe, Editura Vellant, București, 2014, p. 28

și o nouă realitate. Termenul va reflecta încă odată caracterul transdisciplinar al cercetării mele, pentru că se naște la granița unor influențe conceptuale date de domeniile psihologie, filosofie și sociologie. Pune în lumină mobilitatea ideii de identitate și obligă să constatăm că identitatea umană sub aspectul ei cultural, religios, social, politic și sexual nu mai contează, iar în direcția identității feminine, „feminismul depășește definiția femeii”¹¹, devine o metaforă. Am așezat feminismul și pe traseul evoluției și dorinței de autodepășire specific uman. Datorită acestui lucru feminismul va beneficia și de un caracter transgresiv, caracter care îi va completa și acompania întreg discursul cultural-artistic. El va fi subliniat de Judith Chicago, Eva Hesse, Cindy Sherman, Rebeca Horn, Louise Bourgeois, Nathalie Djurberg, Mona Hatoum, Tracey Ermin, Sarah Lucas. Împreună ele vor face prin opera lor un omagiu identității feminine și vor lupta pentru un loc al femeii în elita culturală.

Și, dacă tot am adus în discuție caracterul transgresiv, am oferit noțiunii de transgresivitate o analiză aparte, insistând asupra modului în care sunt exaltate extremele și reinterpretate într-un sens profund cultural-artistic. Am considerat important să subliniez faptul că actul cultural trebuie să beneficieze de un caracter transgresiv, datorită faptului că acest caracter aduce cu el o exaltare a extremelor îndreptate spre descoperire și depășire continuă de limite. Această depășire de limite trebuie să caracterizeze actul cultural-artistic, care va defini și dorința de cunoaștere și transformare continuă a omului. Din această perspectivă am analizat această noțiune și am făcut asocieri între artiști și lucrări pentru a îi sublinia importanța, dar în același timp și evoluția, considerând-o definitorie. Astfel, am alăturat lucrările lui Leonardo da Vinci, *Mona Lisa* și Marcel Duchamp cu *L.H.O.O.Q* pentru a zugrăvi ideea de joacă cu noțiunea de identitate umană și sexuală, dar și ironia pe care transgresiunea o oferă discursului clasic al imaginii. Tot pe același traseu de evoluție a noțiunii de transgresiune îi așez și pe artiștii Eduard Manet, Yasumasa Morimura și Sarah Lucas. I-am căutat și propus în acest capitol dedicat transgresiunii pentru a demonstra modalitatea în care această atitudine transgresivă a produs o evoluție în percepția și reprezentarea corpului uman, dar și a operei de artă. Sub influența acestor artiști se deschide foarte mult spectrul de percepție, obligând privitorul să asimileze actul cultural și opera de artă într-un mod foarte activ. Prin ei se renunță la estetica idealizării și la sublim și se face loc unei arte a realității și a unei percepții obiective a vieții centrată pe mobilitatea identității umane. Lucrările lui Gilbert și George *Spit on Shit*, Piero Manzoni, *Merda d'artista* și Stuart Brisley cu *Collection of Ordure* vin să atragă atenția asupra modului în care omul este determinat de elemente de civilizație să perceapă părți ale propriului său corp, să le accepte sau să le respingă. Am ales această asociere de artiști și de opere, pentru că arta vizuală, prin aspectul său transgresiv, pune în evidență limitele civilizației și ale mentalităților umane, dar și dorința constantă a omului de a le depăși pentru a se regăsi în final în interiorul unei libertăți absolute. O altă paralelă care mi-a atras atenția este cea între artiștii Francesco de Goya și Jake și Dinos Chapman, artiști ce au impresionat prin opera lor, propunând o percepție interesantă a corpului uman și a realității. Goya, în proiectul vizual *Grande hazana*

¹¹ *Ibidem.* p.54

con muertos, oferă corpului uman definiția expresivității, regăsind frumusețea în expresia corpului, nu în armonia lui. Aceste teme sunt preluate de Jake și Dinos Chapman. Le oferă un plus de expresivitate, un plus de agresivitate și transformă discursul vizual dintr-unul clasic într-unul contemporan, depășind imaginea clasică, corpul uman devenind spațiul obiectului, al torturii, al violenței, un spațiu în care moartea își regăsește definiția și în care fragmentul este tratat ca parte a întregului. O altă paralelă, pe care o consider relevantă pentru aspectul transgresiv, este cea între Gustav Coubert cu *Originea Lumii* și Niki de Saint Phale cu lucrarea *Hon en Katedral*. Prima lucrare aduce în discuție și fragmentarea corpului ce devine o temă extrem de actuală pentru artiștii care își doresc un discurs vizual subversiv și transgresiv. Propune organul sexual feminin, care la Gustav Coubert vine să șocheze ca imagine și să spargă tabuurile legate de sexualitatea feminină și manifestarea ei. În opera lui Niki de Saint Phale lucrurile stau un pic altfel, în sensul că imaginea vizuală propusă nu este una clasică, de fapt aspectul subversiv vine mai ales din depășirea cadrului clasic de reprezentare și de percepție, atât a corpului uman, dar și a discursului vizual. Corpul nu mai este un obiect sau subiect, nu este o carcasă a sufletului, nu mai reprezintă specia umană, corpul uman este o încăpere, o clădire, un monument, o catedrală în care se intră și se iese în permanență. Paralela propusă de mine și-a dorit să pună în lumină exact această percepție a sexualității feminine, a mentalității limitate și a tabuurilor legate de aceasta, dar și mobilitatea și dinamismul legat de percepția corpului uman. Transgresiunea va dezvolta, adiacent cu acest concept, ideea de interdeterminare și intercomunicare a tuturor noțiunilor culturale. Va lupta continuu cu limitele mentale și va propune o evoluție permanentă a modului de percepere a realității, corpul fiind în această ecuație un reflex, un instrument. Creativitatea se va lărgi și va aduce în centrul discursului cultural preocupări pentru violență, sexualitate, exces, durere, plăcere, deformare, dezgust, delimitând și definind și un mod de a fi, de a face și de a simți. Și, pentru că realitatea prin acest concept este tradusă ca fiind doar un mod extrem de mobil de a exista, de a percepe și de a reprezenta tot ce este prezent în universul uman, corpul va prelua aceste definiții. El va fi expresia transformării și a metamorfozării continue a omului. Percepția lui va fi ridicată de pe expresia sa obiectuală, materială, la cea senzorială și suprasenzorială. Sexualitatea este și ea explicată ca mod de percepție și de transformare a realității. Este un mod de depășire a stereotipului de percepție corporal-umană, pentru că „sexul este o experiență contemporană”¹², dar și un mod activ de a reliefa identitatea sexuală, atrăgând atenția în acest mod asupra homosexualității și a operațiilor de transfer de identitate sexuală, medicina jucând în acest fel un rol important în definirea identității prin corp. Acesta devine un simplu mediator și un mediu ce va suporta întreg dinamismul transformării sexuale.

Astfel, am concretizat noile norme cultural-valorice în metamorfoza corpului uman, dominat de o estetică a urâtului ce aduce deformarea și dezechilibrul ca modalități de expresie artistică. Atrage expresivitatea ca fiind atrăgătoare și esențială în interiorul discursului vizual

¹² Jeffrey Tallane – Cuny, *Transgression et Contestation: Preface a la Grandeur*, New York, 11/04/2014, conferința, *Transgression And Subversive Performativity*, Organizată de La Cuny Graduate Center (Manhattan, NY). Analiza la Foucault, Prefata la transgresiune, p. 1 „la sexualité...une expérience contemporaine”.

contemporan, care va fi unul profund și îndreptat spre stranietate, ambiguitate și nefiresc, și în care „lucrurile sunt cum nu sunt”¹³. Corpul, în acest context contemporan, se subiectivizează și va contura o realitate în care omul va fi din ce în ce mai conștient de relația sa cu o societate care îl obligă la o introspecție continuă ce va schimba registrul de formare și transformare spirituală. În această direcție am încercat să așez relația omului cu el însuși, cu obiectul, pe care chiar el îl creează cu scopul de a-i completa universul și de a-l pune în valoare, cu Dumnezeu, relație care are un aspect aparte ce zugrăvește o dorință de încercare de dominare, ca mai apoi să dezvolt din acest cadru conceptual un demers teoretic în care omul se va regăsi fascinat de relația dintre relații și nu de obiecte, materii sau ființe concrete. În relația omului cu animalul am avut ca scop punerea în lumină a unor concepte legate de antropomorfism și zoomorfism, încercând să duc discursul vizual și cultural în direcția deformării corpului uman și a hibridului. Am subliniat descoperirile din medicină în ceea ce privește genetica și biofizica pentru a pune hibridul, ca aspect al deformării corpului uman, într-o ecuație a normalității, atrăgând în același timp atenția și asupra egocentrismului și a egoismului specifice speciei umane, dar și asupra diversității și a modalităților inepuizabile de exprimare ale spiritului uman. În relația cu aspectul divin, cu Dumnezeu, omul este provocat să își caute continuu o definiție dincolo de cadrul material al existenței sale și să își împingă această definiție dincolo de viață. În această relație am găsit a fi interesante și descoperirile fizicii cuantice unde se află rădăcinile omului cuantic, care este expresia materială și spirituală a acestei cercetări. În relația cu obiectul, omul pune în lumină caracterul epistemologic al personalității sale. Obiectul este o prelungire a omului, făurit de acesta pentru a îi pune în lumina dorința acerbă de dominare a realității înconjurătoare. Această ambiție, de cele mai multe ori, a scos de-a lungul timpului tot ce a fost mai urât din om, de aceea acest aspect va dezvolta în limbajul artistic noi valențe care îl pun pe om în adevărata sa lumină. Aspectele sunt cel monstruos și grotesc, și ambele vin și ca o soluție la lipsa de creativitate a omului contemporan, care nu își mai găsește resurse pentru a se pune în valoare. Noile noțiuni sunt dublate de metamorfoză, care dezvoltă dinamica reprezentării, surprinzând prin ambiguitate, frizând anormalitatea, dar subliniind caracterul mobil și dinamic al identității umane, al creativității. În acest dinamism corpul oferă un punct de stabilitate, chiar dacă el este cel care va suporta tot dinamismul și toată transformarea noțiunilor mai sus prezentate. Ceea ce mi se pare absolut spectaculos, prin faptul că a fost plasat tot contextul pe un alt nivel de percepție, este modul în care noțiunile au fuzionat între ele, dezvoltând conștiința umană, făcându-l pe om cât mai conștient de el, de universul său, de tot ce creează, gândește, iubește, dar mai ales de viața pe care o are. În susținerea celor de mai sus artiștii aleși vor defini prin opera lor un univers complet pus în slujba omului și corpului său. Matthew Barney oferă corpului o expresie sculpturală a omului și a identității sale. Damien Hirst completează cu un corp reflex al dimensiunii caracterului uman dublat de egocentrism și ipocrizie. Adel Abdessemed, Olek Kulik și Jeff Koons exploatează corpul în relația cu omul și cu identitatea acestuia regăsită în interiorul unei societăți. Acest lucru deschide câmpul vizual spre utilizarea banalului în limbaj, definit de această dată de dinamism și creativitate. Patricia Piccinini și Ian Fabre își încadrează opera pe

¹³ Umberto Eco, *Istoria Urâtului*, Editura Enciclopedia Rao, București 2007, p. 410

traseul cercetării manifestărilor corpului uman în relația directă cu societatea, cu animalul și cu ceilalți oameni, caracteristică ce nu face decât să pună în lumină nevoia constantă de dialog intern cu noi înșine. Maurizio Cattelan este un artist a cărui operă dorește să creeze stupoare și mizează foarte mult pe impactul psihologic, pe care îl are creația sa asupra privitorului, iar Huang Yong Ping aduce cu el „viața dar și violența fundamentală care ne caracterizează”¹⁴.

Hibridul atrage experimentul vizual, în care corpul este doar un motiv în plus și atât, un instrument utilizat și nerespectat, pentru că el nu mai reprezintă nimic în sfera identității umane. Aduce în discuție și atitudinea în care expresia jumătate-om, jumătate obiect, va fi extrem de des întâlnită în spațiul cultural și științific. Va fi dominat de relația omului cu obiectul, punctat de hiperrealism și de apariția preocupărilor plastice „pentru mască, manechin și păpușă”¹⁵, care se transformă în expresia realității. Pentru o exemplificare în acest sens aduc în atenție opera artistei Orlan, care este pe cât de surprinzătoare, pe atât de sugestivă și originală. Am ales-o pentru că deformarea corpului uman sub impactul agresivității sociale este evidentă, iar discursul plastic este grupat în jurul unui corp uman hibrid rezultat din relația omului cu el însuși. Acest raport intrinsec subliniază narcisismul și individualismul ca realități transformatoare pentru tot cadrul definiției umane. Alături de ea îl așez și pe Francis Bacon care propune o artă corporală, figurativă, plină de excese. El aduce alături de noțiunea de hibrid, noțiunea de deformare corporală. Ambii artiști deschid drumul spre aspectul monstruos asupra corpului uman, aspect ce se va transforma și în limbaj artistic. Atrage, pe lângă raportul omului cu el și universul său, și pe cel creat și realizat de mintea umană, în care tehnologia este esențială, oferind vieții și omului perspective noi de definire și afirmare. Tehnologia atrage mecanica sub forma unui aspect ce completează și definește omul contemporan, în care relația omului cu obiectul va fi una determinantă, omul încercând să domine obiectul, dar și partea obiectuală a definiției lui, corpul devenind un instrument, un obiect. În relația aceasta tehnologia aduce medicina cu descoperirile genetice, transplantul de organe, operațiile estetice și cele de schimbare de sex, ca mod de completare a universului uman. Prin acest lucru se încearcă și introducerea unor aspecte dificil de gestionat, atât la nivel conceptual, cât și la nivel de imagine, în care grotescul și monstruosul declanșează emoții evitate până acum, dar a căror asimilare în normalitate va fi apanajul contemporaneității. Definiția corpului monstruos se naște la intersecția dintre biologie și descoperirile medicinei, în acest sens i-am adus în discuție pe Tony Oursler care propune o imagine a subconștientului, ce sfidează biologicul și normalitatea, unde corpul este situat la limita acceptării. John Isaacs face o artă corporală, figurativă, carnală îndreptată spre aspectul ei anormal. Jean Tinguely, Nam June Paik și Sterlac completează atmosfera descrisă mai sus printr-un corp ce evidențiază aspectul mecanic.

Cel de al treilea capitol este dedicat artei românești și, pentru că tema lucrării mele este focalizată pe corpul uman și aspectele sale, am decis să analizez arta românească sub acest aspect. De aceea am dedicat o mare parte a acestui capitol acționismului românesc, care are o atmosferă

¹⁴ *Ibidem*, p. 2 „Arche de Huang Yong Ping transporte la vie mais aussi la violence fondamentale”.

¹⁵ *Ibidem*

aparte datorită faptului că s-a dezvoltat sub directa influență a realității comuniste. Am specificat de-a lungul acestui capitol particularitățile subliniate de realitatea comunistă, dar și eforturile constante ale artiștilor români de a se racorda cu climatul european cultural. În legătură cu corpul uman, acesta va fi mai puțin abordat sub forma lui directă în arta românească în perioada comunistă, acest lucru nu înseamnă că a fost absent doar că prezența lui se va face simțită de cele mai multe ori prin aluzii subtile. Lipsește partea de agresivitate, de vulgaritate și de identitate sexuală, exploatată până în limita sa. Am abordat acționismul românesc, tratându-l din perspectiva unui corp ancorat într-o realitate obiectuală insuficient consumat. Am trecut apoi la o analiză a atmosferei artistice după căderea comunismului, unde deschiderea culturală a adus dorința exacerbată de progres în salturi și de conexiune cu arta internațională. Am finalizat demersul meu teoretic cu o scurtă prezentare a experimentelor mele artistice, subliniind în mod repetat faptul că arta mea se adresează unui public doritor să cunoască o realitate brutală, dar ofertantă din punct de vedere creativ. Este un univers, cum am susținut și mai sus, încercat mereu de spaima de a nu mai fi și dominat de dorința de depășire a unor limite impuse de aspectul material al vieții, făcând loc unei noi definiții regăsite în spațiul spiritual creat de o conștiință trează.

Voi sublinia în următoarele rânduri contribuția mea, precizând faptul că autenticitatea este legată în primul rând de subiectul lucrării, de modul în care acesta a fost tratat, de criteriile de selecție în ceea ce privește tot aspectul ideologic și teoretic, aici găsim și loc toate noțiunile filosofice, religioase, științifice și artistice, dar mai ales de plasarea temei pe un nivel sugerat de transdisciplinaritate, contopind, fuzionând în final arta cu socialul, politicul și știința, transferând-o din exclusivitatea sferei culturale și teleportând-o în sfera cunoașterii și a vieții plină de fervoare creativă. Totodată originalitatea este asigurată și de conceptele grupate în jurul Omului Ființă Cuantică, ce devine expresia omului de dincolo de om și în care arta este expresia conștiinței, a sincronismului, a interconectării, a vibrației și a posibilităților multiple de a fi, punând în lumină potențialul infinit al omului, determinând și un limbaj nou, materializat de energie și vibrație. Am pornit din conceptul de artă extinsă a lui Beuys, în care orice poate fi artă, și am îndreptat demersul teoretic spre cunoaștere, considerând că arta nu se mai adresează esteticii. Sensul artei, într-o societate contemporană care propune noi identități, îl găsim în căutări de tip conceptual puse sub forma unor întrebări cu caracter permanent, trecând dincolo de plăcere, căutând adevărul, nu numai în ce se vede, ci mai ales în ceea ce nu se vede, mesajul ei fiind extrem de subtil, adresându-se și subliniind o nouă realitate în care totul poate și este perceput ca fiind energie, vibrație și conștiință. Această realitate poate fi tradusă ca fiind suma tuturor posibilităților de a fi și de a face, fără nici un fel de interdicție, descriind un nou concept al libertății, iar aspectul material, cel pe care îl știm noi, devine doar o expresie, doar un mod de a fi, nu unul absolut și în nici un caz singular. Iar, dacă realitatea noastră nu ne mai este suficientă, este clar că nici modul de manifestare al artei de până acum nu ne va mai satisface. Văd arta ca pe o modalitate de a deschide drumul spre un nou mod de a percepe realitatea în care timpul, spațiul și moartea vor fi contrazise mereu, pentru că sunt doar creații ale minții umane și ale materiei. Această nouă percepție a realității va dezvolta la rândul ei un nou concept al omului

regăsit într-o primă etapă a lui ca o ființă cuantică. Omul ființă cuantică este rezultatul acestei noi realități care contrazice toate legiile fizice normale. Devine o expresie a ei și o întrebare asupra unei identități, căutate în spatele unei percepții materialiste a realității și a vieții. Această realitate nouă, care va dezvolta noi concepte și noi percepții, este o realitate bizară, dominată de legea probabilității și principiul incertitudinii. Ea devine contradictorie pusă mereu sub semnul întrebării, care neagă timpul și spațiul, pentru că forțează o decizie a existenței: ea poate fi sau nu. Noua realitate, supusă fenomenului cuantic, se dezvăluie numai dacă acest lucru este dorit și chemat sub lupa observației. Este ca un joker care mereu îți dă peste nas, obligându-te să renunți la modul tradiționalist de a percepe și de a reprezenta realitatea așa cum crezi că este ea. Întâlnirea mea cu fizica cuantică a însemnat în primul rând o schimbare la nivel conceptual în ceea ce privește modul meu de a relaționa cu tot ceea ce se întâmplă în jur și m-a determinat să îmi concluzionez cercetările sub alt mod de a pune întrebările. Noul set de întrebări nu va mai avea ca numitor comun același ce?, cum? Cât ? unde? Și de ce?, pentru că scopul cunoașterii va fi căutat de știință în alt mod, adevărul revelându-se nu prin logică ci prin intuiție și simțire, acceptând în final și ideea că adevărata natură a realității nu poate fi înțeleasă pe deplin în momentul de față. Acest om cuantic este definiția conceptului în care el este ceea ce încă nu știe că este. Și, pentru că fizica cuantică schimbă realitatea și percepția ei, schimbă și comportamentul materiei și deci al omului, corpul său fiind și el supus acestui surprinzător joc. În ceea ce privește arta, o văd adresată în primul rând unui mod spiritual de a fi, apoi fenomenului de relaționare, de intercomunicare și interconectare, verbul a comunica fiind esențial, punând în lumină și știința, deoarece creativitatea este în „primul rând mentală”¹⁶, dar și un exercițiu al conștiinței. Astăzi se discută despre o artă a spațiului virtual, dincolo de ceea ce putem vedea și concepe material și care îl va trata pe om doar ca pe un agent. Scopul și obiectivele mele în interiorul tuturor acestor demersuri a fost unul de a pune întrebări și de a încerca niște răspunsuri care să mă ajute în evoluția mea artistică. De ce Omul Ființă Cuantică? Pentru că prin acest nou cadru ce mi se deschide în abordarea problematicii umane am găsit o soluție la insuficiența pe care eu ca artist am întâlnit-o în atmosfera contemporană, atmosferă ce suferă de o lipsă de substanță și de creativitate datorită epuizării din punct de vedere vizual și cognitiv a tot ceea ce a oferit omul ca imagine, ca definiție și ca identitate. Soluția pe care eu mi-am oferit-o a venit odată cu întâlnirea cu conceptele oferite de fizica cuantică. Ea, într-o primă fază, mi-a oferit o primă soluționare a definiției morții, regăsită și soluționată sub aspect științific, pentru că fizica cuantică anulează moartea. Totodată fizica cuantică aduce și noțiuni de interconectare și intercomunicare cuantică, noțiuni ce dezvăluie faptul că orice ființă face parte dintr-un întreg, iar informația, pe care fiecare din noi o acumulează, nu poate fi anulată de moarte, ea nu se poate pierde, și în plus aduce în discuție „principiul incertitudinii în care informația ca realitate vibrațională nu se mișcă între două puncte fixe ci în toate direcțiile”¹⁷, devenind infinită. Nu întâmplător am adus în discuție informația, deoarece pot spune că omul

¹⁶ Re Stewart, Renne Slade, Dr. Amit Goswami, „The Quantum Activist” (Activistul cuantic), <http://www.filmedocumentare.com/cercul-perfect/>

¹⁷ Jim Al-Khalili, The Secrets Of Quantum Physisc, BBC, 2015, <http://fymaaa.blogspot.ro/2016/04/secretele-fizicii-cuante-12042016.html>.

devine prin principiile fizicii cuantice un univers informațional, el pentru asta se naște, ca viața, prin actul simplu de trăire pe care îl oferă, să transforme conștiința umană într-un univers informațional vibrațional, infinit în definiția lui, ce nu va muri niciodată. Am considerat această definiție un punct de pornire în a descoperi un nou univers și o nouă realitate, iar această oportunitate oferită de întâlnirea mea cu aspectul științific al artei m-a scos dintr-un statism ideologic. Omul ființă cuantică devine factor determinant în creația mea și o sursă inepuizabilă de creativitate, pentru că universul oferit de fizica cuantică este unul inedit, extrem de creativ, de dinamic și de provocator. Alături de aceste lucruri așez medicina, robotica, cibernetica, domenii ce vor completa omul cuantic, oferindu-i o realitate aparte în care viața este o decizie ce se poate prelugi la nesfârșit. Aceste domenii vor aduce sub aspect informațional „Biocentrismul”¹⁸ care este o teorie apărută în 2007, și este dezvoltată de Robert Lanza care susținea „inexistența morții ca stare”¹⁹, teoretizând viața ca pe „o informație stocată la nivel cuantic”²⁰. Totodată medicina va discuta, atât la nivel teoretic, dar mai ales practic, de uluitorul „transplant de cap ce va fi realizat la sfârșitul anului 2017 pe pacientul rus Valery Spiridonov”²¹, iar mai apoi omul cuantic va fi susținut de omul bionic care aduce în planul percepției și reprezentării omului și a corpului uman, noțiuni ce țin de transfer de inteligență, inteligență artificială și robotică. Aceste rânduri mi le-am propus ca un mod de a defini cât mai clar unele concepte create în jurul noilor orizonturi în cultură și artă, de aceea omul ființă cuantică și omul bionic le-am considerat reprezentative și concludente în ceea ce privește noua lume spre care ne îndreptăm. Chiar și așa omul este inepuizabil și unic, iar viața este expresia supremă de manifestare cuprinsă în interiorul unui corp și a unei minți ce nu poate fi repetată și reprodusă. El este creat de viață și univers pentru a se depăși pe sine prin conștiință și conștientă, iar corpul său va fi doar o condiție în plus, un instrument invitat să participe la o aventură a definirii ființei umane și a sublinierii singularității sale.

Revenind la ansamblul tezei mele am avut în vedere și numeroși termeni, pe care i-am considerat reprezentativi pentru crearea unei atmosfere contemporane în jurul corpului uman și a omului în sine. Aceștia sunt identitate, transdisciplinaritate, transgresivitate, transhumanism, transfeminism, fragmentaritate, biocentrism, narcisism, individualitate, mobiliate, creativitate, intercomunicare, interdeterminare, conștiință, conștientă, bionism, fuziune culturală-socială-politică și sexuală. Am folosit toate aceste concepte pentru a demonstra pe lângă complexitatea ființei umane și faptul că arta și implicit cultura își au ca scop modelarea percepției și a reprezentării umane, pentru o permanentă redescoperire a unui om mereu doritor de libertate.

Modul de continuare a demersului meu teoretic îl văd concretizat în două mari direcții, unul determinat de aspectul teoretic, amplificând teoriile descoperite de știință și medicină, făcând omul o noțiune extrem de mobilă, de dinamică și de plastică, și cea de a doua direcție

¹⁸ <http://www.robertlanzabiocentrism.com/biocentrism-wikipedia/>.

¹⁹ Exista viata dupa moarte? Fizica cuantica spune ca DA! 30/12/ 2013, <http://www.yoda.ro/stiinta/exista-viata-dupa-moarte-fizica-cuantica-are-dovada-suprema.html>

²⁰ *Ibidem*

²¹ Primul transplant de cap uman din lume este programat în decembrie 2017, <https://ehealthromania.com/primul-transplant-de-cap-din-lume-programat-in-decembrie-2017/>

practică, dezvăluită de caracterul artei, care va exploata din ce în ce mai mult tehnologia și știința. În proiectele mele artistice mi-am propus să renunț la abordarea clasică a temelor de creație și să mă îndrept spre film și spre o ancorare diferită a realității materiale, în care caut o formulă de a exprima vibrația, energia, dar mai ales relația dintre relațiile tuturor lucrurilor prezente în om și lângă el. În acest sens totul îmi atrage atenția și totul se poate transforma în artă și acțiune culturală, pentru că ea transformă spiritul uman, oferindu-i expresia unor sentimente ce pot sparge granițele vieții, și unde omul oricât de ne semnificativ ar fi poate să își creeze o stare ce îl determină, să își plaseze limitele mereu pe alt nivel. În urma celor menționate mai sus consider lucrarea mea un demers complet, complex, care m-a transformat ca om și ca artist și m-a făcut să consider realitatea un joc al percepției și omul „ceva ce trebuie depășit”²².

²² James Allen, *Așa cum gândește omul*, Editura Ascendent, București, 2005, p. 18

Cuvinte cheie

identitate, transdisciplinaritate, transgresivitate, transhumanism, transfeminism, fragmentaritate, biocentrism, narcisism, individualitate, mobiliate, creativitate, intercomunicare, interdeterminare, conștiință, conștientă, bionism, fuziune culturală-socială-politică și sexuală.

Corpul uman - subiect și obiect în arta contemporană

CUPRINS

1	Abstract.....	Error! Bookmark not defined.
2	Introducere.....	Error! Bookmark not defined.
3	Premisele gândirii moderne în definirea identității umane și culturale.....	Error! Bookmark not defined.
3.1	Omul-ființă culturală, cultura-componentă a condiției umane, identitate umană, identitate culturală, conceptul de persoană.	Error! Bookmark not defined.
3.2	Reflexul gândirii filosofice în arta modernă și contemporană.....	Error! Bookmark not defined.
3.3	Percepția omului și a reprezentării corpului uman.	Error! Bookmark not defined.
3.1.	Omul-ființă culturală, cultura- componentă a condiției umane, identitate umană, identitate culturală, conceptul de persoană	Error! Bookmark not defined.
3.2.	Reflexul gândirii filosofice în arta modernă și contemporană.....	Error! Bookmark not defined.
3.3	Percepția omului și a reprezentării corpului uman.....	Error! Bookmark not defined.
4	Corpul uman-subiect și obiect în arta contemporană.	Error! Bookmark not defined.
4.1	Corpul uman-suportul expresiei artistice. Corp și gest-reprezentarea corpului uman.....	Error! Bookmark not defined.
	Reprezentarea corpului uman ca semn grafic.....	Error! Bookmark not defined.
	Corp uman ca simbol.....	Error! Bookmark not defined.
	Reprezentarea corpului ca expresie a identității umane	Error! Bookmark not defined.
	Pablo Picasso, Salvador Dali, Keith Haring, Melanie Manchot, Andy Warhol, Francis Picabia, Peter Paul Rubens, Andres Serrano, Eugene Carriere.	
	Corpul- expresia acțiunii	Error! Bookmark not defined.
	Expresionismul	Error! Bookmark not defined.
	Acționismul	Error! Bookmark not defined.
	Grupul Gutai	Error! Bookmark not defined.
	Body Art	Error! Bookmark not defined.
	Fabienne Verdier, Gerard Schneider, Jean Dubufet, Yves Klein, Auguste Rodin, Alberto Giacometti, Marcel Duchamp, Eliot Elisofon, Willem de Kooning, Jackson Pollock, Hermann Nitsch, Gunter Brus, Otto Muehl, Rudolf Schwarzkogler, Koichi Kawasaki, Yozo Kurashina, Marcel Duchamp, Urs Luthi	
4.2	Corpul uman, locul și obiectul ritualului Corpul uman, happening-ul și performance-ul: Definiție și context	Error! Bookmark not defined.
	Claes Oldenburg, Alain Kaprow, Carolee Schneemann, Ana Mendieta, Stuart Brisley, Joseph Beuys, Oleg Kulik, Vito Acconci, Gina Pane, Marina Abramovic	
	Miscarea Fluxus, Cazul Beuys: Definiție și context.....	Error! Bookmark not defined.
	Joseph Beuys	Error! Bookmark not defined.

- 4.3 Corpul expresia identității umane-expresia sinelui **Error! Bookmark not defined.**
 Cristian Boltanski, Annette Messager, Urs Luthi, Paul McCarty, Andy Warhol, Ghilbert & George, Hannah Wilke, Francis Alys, Jean Michel Basquiat, Banksy
 Arta Feministă, Feminismul și expresia identitară a corpului uman **Error! Bookmark not defined.**
 Judy Chicago, Cindy Sherman, Rebeca Horn, Louise Bourgeois, Eva Hesse, Nathalie Djuberg, Mona Hatoum, Sarah Lucas, Tracey Emin.
- 4.4 Transgresiunea și limitele corpului uman Aspectul Transgresiv al operei de artă **Error! Bookmark not defined.**
 Edouard Manet, Gustav Courbet, Linda Benglis, Robert Moris, Robert Mapplethorpe, Yasumasa Morimura, Piero Manzoni, Jake și Dinos Chapman, Nike de Saint Phale
- 4.5 Metamorfoza corpului uman Estetica Urâtului **Error! Bookmark not defined.**
 Antropomorfismul: Definiție și context **Error! Bookmark not defined.**
 Raportul Om –Animal, Om-Obiect, Om-Dumnezeu..... **Error! Bookmark not defined.**
 Antropocentrism, Zoomorfism **Error! Bookmark not defined.**
 Matthew Barney, Damien Hirst, Adel Abdessemed, Olek Kulik, Jeff Koons, Patricia Piccinini, Ian Fabre, Alexandro Gallo, Maurizio Cattelan, Huang Yong Ping.
 Hibridul..... **Error! Bookmark not defined.**
 Metamorfoza și Deformarea corpului uman..... **Error! Bookmark not defined.**
 Orlan, Francis Bacon, Tony Oursler, John Isaacs, Janny Saville
 Corpul monstruos și corpul grotesc **Error! Bookmark not defined.**
 Corpul Mașină – Corpul Proteză **Error! Bookmark not defined.**
 Jean Tinguely, Nam June Paik, Sterlac.
- 4.6 Omul Ființă Cuantică **Error! Bookmark not defined.**
- 5 Corpul uman în arta contemporană românească..... **Error! Bookmark not defined.**
- 5.1 Acționismul Românesc: Definiție, Context, Generalități.... **Error! Bookmark not defined.**
 Paul Neagu, Mihai Oloș, Grupul Sigma, Ștefan Bertalan, Constantin Flondor, Doru Tulcan, Ion Grigorescu
- 5.2 Acționismul Românesc anii 80: Context, Generalități. **Error! Bookmark not defined.**
 Baasz Imre, Uto Gusztav, Alexandru Antik, Grupul de la Oradea, Mircea Stănescu, Dan Perjovski, Amalia Perjovski, House Party, Geta Brătescu
- 5.3 Arta Românească în anii 90-2000: Context, Generalități. .. **Error! Bookmark not defined.**
 Cătălin Bădărău, Traian Boldea, Irina Broboană, Larisa David, Carmen Dobre, Mihai Florea, Alex Gălmeanu, Valeriu Mladin, Bogdan Rață, Adrian Ghenie și Victor Man.
- 6 Corpul uman în preocupările mele artistice..... **Error! Bookmark not defined.**
- 6.1 Citadela Om-Coloană..... **Error! Bookmark not defined.**
- 6.2 Geometria Fricii **Error! Bookmark not defined.**
- 6.3 Identități **Error! Bookmark not defined.**

7	Concluzii.....	Error! Bookmark not defined.
8	Bibliografie:.....	Error! Bookmark not defined.
	Articole, Texte, Lucrări și Surse online.....	Error! Bookmark not defined.
	Dicționare și Cataloage de Artă.....	Error! Bookmark not defined.